

Kína, Bolívia, ökológia

Az Egy Övezet Egy Út Kezdeményezés (BRI) és legújabban az Átfogó regionális gazdasági partnerség (RCEP) magában foglalja Kína körül a világ országainak kétharmadát. Többségük az ún. alacsony jövedelmű országok közül kerül ki (amiket azelőtt „harmadik világnak” vagy „fejlődő országoknak” neveztek). Számukra vonzó az a gazdasági modell, amit Kína – Teng Hsziao-ping reformjai óta – fejlesztett ki saját nemzeti területén. E modellben az állami vállalatok megnyitják portfóliójukat a külföldi tőke előtt, ugyanakkor az állam magánál tartja a döntéshozatal jogkörét. Az ipari szektor és a mind termelékenyebb, zöld technológiát használó bányászat is ezt a modellt követi, ami áldásosnak, sőt, életmentőnek bizonyul jó pár alacsony jövedelmű ország számára. Bolívia, amely Latin-Amerika legszegényebb állama volt, miközben a világ legnagyobb lítiumkészletét mondhatja magáénak, jellegzetes példája a Kínával létesített win-win kapcsolatoknak. Ami azonban nincs ínyére a nyugati országoknak, amelyek hidegháborút hirdettek a veszedelmes „sárkánnyal” szemben. De vajon a Hszi Csin-ping által meghirdetett „ökológikus civilizáció” projektuma, amit a partnerségen alapuló kínai gazdaságpolitika képvisel, nem jelent-e valós reményt az egész bolygó számára?

*

Kihelyezett szennyezés

Kína eltökéltséget mutat aziránt, hogy „ökológikus civilizáció” programja érdekében végigmenjen a zöld, alacsony karbonkibocsátású és fenntartható fejlődés útján. 2009 óta az erdővel borított területek nagysága több mint 70 millió hektárral bővült Kínában, ami a világon a legmagasabb arányú növekedés. 2019-ben az egységnyi bruttó hazai termékre (GDP) eső szén-dioxid-kibocsátás 2005-hez képest 48,1%-kal mérséklődött, és a nem fosszilis energiatípusok az elsődleges energiafelhasználás 15,3%-át tették ki. A megújuló energiaforrásokba fektetett beruházások öt egymást követő évben túllépték a 100 milli-

árd amerikai dollárt, és a megújulóenergia-felhasználású gépjárműpark Kínában meghaladta a világ teljes állományának felét.

Mindazonáltal: „nulla CO²-hatású termék nem létezik. Ez nem lehetséges, az energetikai átalakulás nem egyéb, mint hatalmas »zöldrefestés« (greenwashing). Úgy teszünk, mintha tiszták lennénk, holott piszkosak vagyunk. Egyszerűen kihelyeztük a szennyezést” – vallja Philippe Bihoux mérnök, az *Institut Momentum*¹ tagja a „La face cachée des énergies vertes” (A zöld energiák rejtett oldala) c. dokumentumfilmjében,² amit az RTBF³ *Investigation* c. műsora mutatott be 2020. november 18-án. Bár a megújuló energiafajták lehetővé teszik, hogy megszabaduljunk a kőolajtól, másfajta nyersanyagoktól azonban, mindenekelőtt a ritkaföldfémektől függést okoznak. A ritkaföldfémek nem földek, hanem fémek, és egyáltalán nem oly ritkák, mint elnevezésük sugallja. Némelyiküket, mint pl. a lantánt, az elektromos autók akkumulátoraihoz, szélérőművek rotorjaihoz, napelemekhez és különféle, „zöldnek” nevezett ipari technológiákhoz használják fel. A dokumentumfilmben hivatkozott polémia részét képező lítium és a kobalt nem ritka földek, hanem ritka fémek, amiket az elektromos autók és az okostelefonok lítiumion-akkumulátorainak gyártásához használnak. A réz is olyan fém, amiből egyre kevesebb van, minthogy túlzott kereslet mutatkozik iránta a nagyvárosainkat behálózó és egymással összekötő elektromos kábelek előállításának során.

A dokumentumfilm élesen bírálja Kínát, mondván, hogy Kína „birtokolja a Föld ritkafém-készletének 75%-át”. „A Közel-Keletnek kőolaja van, Kínának meg ritkaföldfémek”, jelentette ki előrelátón, már 1992-ben, Teng Hszao-ping. Többek között hatalmas grafitbányái működnek Heilongjiangban, az ország északkeleti részén. „A munkások régi, elavult gyárakban dolgoznak, lényegében mindenféle munkavédelem nélkül. A grafitpor mérgező szőnyeg gyanánt lepi be a környéket. Ebben a jellemzően mezőgazdasági régióban a fákon nincsenek már levelek. Minden növény beteg” – mutat rá elítélően az *Investigation* dokumentumfilmje, azt azonban elmulasztja megemlíteni, hogy a pekingi hatóságok 2016 decembere óta több mint 400, bányászattal foglalkozó és ritkaföldfémeket feldolgozó céget ellenőriztek, s közülük többet is bezártak a környezetvédelmi normák megszegése miatt.⁴

Bár Kína a világ első számú ritkaföldfém-kitermelője, nem az övé a tartalékok többsége: a film készítői által említett 75%-os arány, a *Statista*⁵ portál szerint, valójában 36,2%. Brazília, 22 millió tonnára becsült tartalékaival (ami több mint a fele Kínáénak), India, az Egye-

sült Államok, Kanada, Grönland, Oroszország, Ausztrália, Dél-Afrika, Vietnám, Thaiföld és Kelet-Afrika jó pár országa szintén jelentős tartalékokkal rendelkezik.⁶

Kína mint az alacsony jövedelmű országok gazdasági modellje

Kína a 2000-es évek eleje óta olyan politikát folytat, amely – a hozzáadott érték megtartása érdekében – korlátozza a feldolgozatlan nyersanyagok kivitelét. „Nem kívánja folytatni a nyugatiak által követett kolonialista irányvonalat, akiket csupán a nyersanyagok érdekelték, amiket azután otthon dolgoztak fel. Kína kvótákat állít fel az export számára, miközben korlátlan hozzáférést biztosít az országban letelepedni szándékozó vállalatoknak. Előnyben részesíti azokat az ipari cégeket, amelyek a ritkaföldfémek kiaknázását fejlett technológia alkalmazásával végzik.”⁷

Peking kézben tartja a döntéshozatal jogát az állami szektor – többek között zöld technológiát használó – vállalataiban, megőrizve a tőketulajdon legalább 51%-át, s a nyugati cégektől, amelyek beruházásra vállalkoznak területén, elvárja, hogy fejlett ipari technológiát, magas képzett munkaerőt, *know-how*-t és kutatási kapacitást hozzanak az országba. Ezeket az ismereteket azután saját fejlődése javára fordítja. Ilyen módon vált Kína a világ első számú zöldenergia-termelőjévé, illetve élvárossá a napelemgyártás, a hidroelektromos és szélenergiába való beruházások területén, valamint az új energiafajtákat (elektromosságot és hidrogént) hasznosító gépkocsik világpiacán.

E gazdaságpolitikai modell, amelyben az állam továbbra is ellenőrzi a termelést és az elosztást, nem az a fajta fékevesztett kapitalizmus, ami a Nyugat mind nyilvánvalóbb hanyatlását okozza. Azon túl, hogy Kína nyeresre áll a zöld technológiákért folytatott versenyben, újabban teret nyer Ázsia, Afrika és Latin-Amerika számos országában is. Számukra Kína modell gyanánt szolgál, és ásványkincseik államosítására ösztökéli őket: ezentúl a helyi gazdaság sokkal inkább a belső fogyasztást kell táplálja, mintsem a kliensországok étvágyának kielégítését. Ez nem tetszik a nyugatiaknak, akiknek pozíciói mindenütt gyengülnek ezekben az alacsony jövedelmű országokban – ami miatt fokozódik a „China bashing”⁸

A Kongói Demokratikus Köztársaság (KDK) a világ kobaltbányászatainak kétharmadát adja, amit a *British Geological Survey* 2015-ben 148 000 tonnára becsült. Számottevő réz-, illetve egyéb fém- és ásványtarta-

lékkal is rendelkezik, amit a belga gyarmatosítók a 19. század vége óta nagy becsben tartottak. Kína, összhangban gazdaságpolitikájával, ipari és közúti infrastruktúrával, szakképzett munkaerővel és *know-how*-val landolt, majd telepedett le a KDK-ban, amely évente 48 000 tonna kobalt kitermelését vállalja, ami a világpiacon rendelkezésre álló kobalt közel kétharmadát teszi ki.

A KDK és Kína számos vegyesvállalatot hozott létre a bányászatban, amilyen pl. a 2017-ben alapított *Deziwa*; ennek 49%-os tulajdonosa az állami kézben lévő *Gécamines* bányaiüzemeltető vállalat, 51%-ban pedig a *China Nonferrous Metal Compagny*. A cég 2020 januárjában ultramodern kobaltfinomító üzemet adott át Lualabában, Kolwezi városától mintegy 35 km-re, keletre.⁹ Más vegyesvállalatok¹⁰ is jelzik az erősödő tendenciát, hogy a KDK egyre inkább hajlik a kínai modell követésére. Kinshasa nyitott a külhoni tőke fogadására, függetlenül annak eredetétől, ám megtartja a vállalatok portfóliójának 50%-át. A kobalt és a réz árának a zöld technológiák miatti egekbe szökése ilyenformán hasznos az ország gazdasági fejlődése számára.

A kínai modell mind több afrikai országban hódít, s Kína Afrika legfontosabb partnerévé vált a kétoldalú energetikai projektek területén. Jelenleg, 2020 végén, az elektromosáram-termelés teljes kapacitásának több mint 10%-át olyan energetikai beruházások céljaira használják fel, amelyeket Kína finanszíroz, s kínai cégek kiviteleznek.¹¹

Kína és az USA verseny a bolíviai lítiumért

Bolívia birtokolja a Föld lítiumkészletének 65%-át, az elektromos autók, telefonok, laptopok stb. akkumulátorainak gyártásához nélkülözhetetlen fém. E „fehér arany” legnagyobb lelőhelye a hatalmas Salar de Uyuni¹² területén található. „A lítium kitermelése nem az Észak multinacionális vállalatait fogja gazdagítani, hanem a bolíviai népet” – jelentette ki Evo Morales, Bolívia elnöke. Beiktatásának évében, 2006-ban, államosították a lítiumbányászatot, két évvel később pedig megalapították a *Yacimientos de Litio Bolivianos* (YLB) állami lítiumvállalatot.

Az Egyesült Államok, amely megszokta, hogy Latin-Amerikát saját „hátsó udvarának” tekintse, azonnal reagált, s egyoldalúan úgy döntött, hogy a bolíviai lítiumbányákat olyan észak-amerikai társaságok ellenőrzése alá kell vonni, mint amilyenek a milliárdos Elon Musk cégei. A 2019. októberi választások, ahol Evo Morales negyedik

elnöki mandátumának megszerzésére aspirált, lehetőséget kínált az Amerikai Államok Szervezetének (AÁSZ), hogy megpróbáljon „a helyzeten javítani”. Az AÁSZ támogatta a kisebbségben lévő bolíviai konzervatív pártot, amely választási csalásra hivatkozva, törvénytelennek nyilvánította Evo Morales győzelmét. Ideiglenes elnöknek a konzervatív párti Jeanine Áñezt nevezték ki, és a következő évre új választásokat irányoztak elő.

Néhány hónappal az államcsíny előtt, 2019 februárjában, Bolívia bejelentette: egy kínai céget, a *Xinjiang TBEA Group Co Ltd.*-t választották ki, hogy birtokolja az állami YLB vállalat részvényeinek 49%-át. A kínai modellt tiszteletben tartották: Bolívia megőrizte a vállalat alaptőkéjének több mint 50%-át. A kínai cég, a TBEA addig már vagy 60 ország számára szállított különböző környezetbarát technológiákat és energetikai berendezéseket, köztük az Egyesült Államoknak, Oroszországnak, Brazíliának, Mongóliának, Tádzsikisztánnak, Kirgizisztánnak, Pakisztánnak stb.

A vegyesvállalat létrehozásával Bolívia arra számít, hogy az ország 2021-re a világ negyedik legnagyobb lítiumkitermelője lehet. A kínai cég nyújtja a projektum részére a kezdő tőkét, aminek nagysága 2,3 milliárd dollárra becsülhető. A Kínával való partneri viszony megteremtésével, amelyben Bolívia a lítiumbányászatban magánál tartja a döntési jogokat, Morales gazdasági fellendülésre számított, amire az országnak oly nagy szüksége van. Egyébként a lítium kiaknázására létesült bolíviai–kínai *joint-venture* jól illeszkedik a grandiózus kínai *Egy Út, Egy Övezet Kezdeményezésbe* (BRI), amihez Evo Morales kormánya 2018-ban csatlakozott.

Zöld világ Kína körül

A Hszi Csin-ping által 2013-ban meghirdetett BRI kezdetben főként vasútvonalakból, hajózárszolgálatokból, kikötőkből és cargo-terminálokból álló infrastruktúra-hálózat kiépítését foglalta magában Kína és azok között az ázsiai és európai országok között, amelyek az ősi semelykereskedelmi útvonalak mentén terülnek el. A projektum mintegy hatvan országot érintett. A terv azonban hamar kibővült, és másféle infrastruktúrákat is felölelt: távközlési rendszereket, adatközpontokat, energetikai berendezéseket, ipari parkokat, turisztikai létesítményeket, vámhivatalokat, jogsegély-szolgáltatást stb. Ezt követően Kína a 2017-es davosi fórumon bejelentette, hogy 113 milliárd

dollárt fektet a BRI finanszírozásába, amelybe afrikai és latin-amerikai országokat is bevon. 2017-ben a BRI bekerült a kínai alkotmányba is. Végül 2020-ban 143 állam, a világ országainak több mint kétharmada írt alá kétoldali megállapodást Kínával a BRI keretében. Kína sok feltörekvő és alacsony jövedelmű ország finanszírozójává vált; a KDK és Bolívia tehát korántsem jelentenek kivételt.

Az új selyemút tagállamai 2019-ben

Ennyi elég is volt ahhoz, hogy a Nyugat riadót fújjon az ősi „sárkány” ébredése miatt, és érdekeinek védelmében kifényesítse fegyvereit. Jóllehet jelenleg a Egyesült Államok egy főre vetítve, évente kétszer annyi szén (16,5 tonnát) bocsát ki, mint Kína (7 t), a Nyugat kijelentette, hogy a BRI nem felel meg a *párizsi egyezmény*ben megszabott 2 °C-os célkitűzésnek, és előírta a szabályokat: „meg kell szigorítani a környezetvédelmi és szociális előírásokat a projektumok tervleírása és nyomon követése során, rendszeressé kell tenni a gazdasági, szociális és ökológiai hatásvizsgálatokat, illetve előre rögzíteni kell az éghajlat és a biodiverzitás együttes előnyeivel járó projektumok volumenét. Ugyancsak kötelezően elő kell írni beruházásokat az államok hosszú távú fenntartható fejlődési pályáján, összhangban a párizsi egyezmény keretében vállalt nemzeti vállalásokkal, és elő kell segíteni a finanszírozás átláthatóságát.”¹³ A kínai hatóságok, bármiféle formalitás nélkül, intézkedéseket hoztak annak érdekében, hogy elősegítsék a környezeti kérdéseknek a BRI-ben való figyelembevételét.

Kína a párizsi egyezmény promóciójától a BRI „zöldítésén át” a klímaváltozással kapcsolatos ENSZ-keretegyezményig egyértelműen elkötelezte magát a globális felmelegedéssel szembeni küzdelemben. Erőfeszítéseit a nemzetközi közösség részéről elismerés övezte. Kína, miközben a legszigorúbb kritériumok szerint is eleget tesz nemzetközi vállalásainak, folytonosan új környezetvédelmi célokat tűz ki maga elé, s új klímavédelmi kötelezettségeket vállal. Miután a kitűzött határidő előtt két évvel teljesítette 2020-as céljait, Hszi Csin-ping bejelentette: Kína arra törekszik, hogy 2030 előtt elérje a szén-dioxid-kibocsátás plafonját, 2060-ra pedig karbonsemleges országgá váljon.

A „China bashing” mindazonáltal változatlan hangerővel, sőt, ha lehet, még hangosabban zajlik azóta, hogy Kína legyűrte a Covid-19-et. A *L'Express* mindenestre úgy véli, hogy „két versengő pólus kiemelkedését vetíthetjük előre, az egyik élén az Egyesült Államok, a másikon

pedig Kína áll. Ily módon felerősödhet a nemzetközi kapcsolatok polarizálódása, ami infrastruktúra-hálózatok, normák és nemzetközi intézmények versengésében ölthet testet [...]. Mind az Egyesült Államok, mind Kína szert tehet saját hálózatra, normákra és intézményekre, s ezekből elsősorban saját partnereiket részesíthetik előnyben.”¹⁴

Eközben a nyugat-európai országok, amelyek „Európa” politikáját alakítják, a „sem Washington, sem Peking” jelszót hangoztatják. Sőt, Franciaország hol Kína iránt rajong – amely az újfajta technológiáknak köszönhetően sikereket ér el az ökológiai átmenet terén –, hol pedig a *nemnövekedést* hirdeti, és a *low-tech* közlekedést meg a teherbiciklis szállítást pártolja. Az öreg kontinens atavisztikus döntésképtelensége óhatatlanul a Washington által indított hidegháború támogatásához vezet, „noha ez nem csupán Kínát, de az emberiség egészét fenyegeti”, figyelmeztet Fiona Edwards.¹⁵

A „civilizált világ” hidegháborúja Kína ellen

A Kína elleni hidegháború célja, hogy Kínát az emberiség előtt tornyosuló olyan súlyos problémák legfőbb ellenségnek tüntesse fel, mint a klímaváltozás, a terjedő szegénység, a rasszizmus és a menekültek társadalmi kirekesztése, vagy az újfajta világgjárványok kockázata. Az USA valójában mindent elkövet, hogy lassítsa a „sárkány” szárnyalását: Kína az egyetlen olyan nagyméretű gazdaság a világon, amely 2020-ban 1,9%-os növekedésre volt képes, s amelynek 2021-ben várható 8,2%-os bővülése a világgazdaság növekedésének legnagyobb részét adja. Mindeközben az amerikai gazdaság 2020-ban 4,3%-os visszaesést könyvel(t) el, s növekedése 2021-ben is csupán 3,1%-os lehet.¹⁶

A kínai–amerikai viszony egy óriási go-játzámmá hasonlít. Az Egyesült Államok a második világháborút követően arra törekedett, hogy bábuival stratégiai szempontok alapján körbevegye Kínát. Trump hivatali ideje alatt azonban, aki a határok lezárására és falak építésére törekedett, a játéktáblát Kína uralta, s a kínai BRI szép csendben – 13 új állam: Uruguay, Chile, Bolívia, Peru Ecuador, Suriname, Guyana, Venezuela, Panama, Salvador, a Dominikai Köztársaság, Jamaika és Kuba csatlakozásával – egészen Latin-Amerikáig, majdnem az Egyesült Államok kapujáig terjeszkedett. Nem meglepő hát, hogy Peking nem lelkesedett Joe Biden mostani megválasztásáért, hiszen a választási kampány alatt a demokrata elnökjelölt „csirkefogónak” nevezte Hszi Csin-ping elnököt. „Ő olyasvalaki, akinek

csontvázában egyetlen darabka csont sincs” – jelentette ki Biden.¹⁷ A játszmának korántsincs vége, s félő, hogy az új washingtoni páros színrelépésével durvábbá is válhat Kína számára.

Ám alig egy héttel Biden és Harris győzelmének bejelentése után Kínának sikerült a mesterfogás: tizenöt ázsiai és csendes-óceáni ország aláírta a világ GDP-arányosan legjelentősebb kereskedelmi megállapodását, az Átfogó regionális gazdasági partnerséget (RCEP). Ez az egyezmény, ami a világ-GDP 30%-át reprezentálja, több mint 2 milliárd embert érint, s egy gigantikus szabadkereskedelmi övezetet teremt az ASEAN 10 állama – Indonézia, Thaiföld, Szingapúr, Malajzia, a Fülöp-szigetek, Vietnám, Burma, Kambodzsa, Laosz és Brunei –, illetve Kína, Japán, Dél-Korea, Ausztrália és Új-Zéland között.¹⁸ Ez annál is figyelemreméltóbb, mert Kínának – a széles körben elterjedt sinofóbia ellenére – sikerült csatlakozásra bírnia nemcsak Ausztráliát, de Japánt is – a két ország súlyos történelmi ellentétei dacára.

„Az RCEP aláírása nem csupán Kelet-Ázsia regionális együttműködését jelző eredmény, hanem egyszersmind a multilateralizmus és a szabadkereskedelem győzelme is” – jelentette ki Li Ko-csiang kínai miniszterelnök a csúcstalálkozón elmondott beszédében. Az RCEP fő haszonélvezője Kína lehet, GDP-je 85 millió dolláros potenciális bővülésével, a washingtoni székhelyű think tank, a *Peterson Institute for International Economics* előrejelzése szerint. Míg az efféle becslések a legtöbb nyugati országban növelik a félelmet a „sárga-vörös-zöld” veszedelemtől, az alacsony jövedelmű és a BRI-ben érintett államokban – tehát a világ országainak kétharmadában – egészen más a fogadtatásuk.

„Win-win” alapú külkapcsolatok

Amikor Bolívia megállapodást írt alá Kínával a BRI-hez való csatlakozásáról, Evo Morales kijelentette: „Kína támogatása és segítségnyújtása Bolívia gazdasági és társadalmi fejlődéséhez soha nem tartalmazott politikai feltételeket.”¹⁹ Valóban, a kínai diplomácia szigorúan tartja magát ahhoz, hogy ne avatkozzon be azon államok belügyeibe, amelyekkel egyezményeket köt. Ez teszi lehetővé, hogy olyan erősen jobboldali államokkal is jó kapcsolatokat létesítsen, mint Mauricio Macri Argentínája és annak Jusztiocialista Pártja – ilyenkor a kapcsolatok tisztán gazdasági természetűek maradnak –, illetve a markánsan baloldali Kuba, Hugo Chávez Venezuelája vagy

a bolíviai kormánypart, a Mozgalom a szocializmusért (MAS) – ez esetben a kapcsolatok túlmutatnak a gazdasági megállapodásokon. Ez a fő a különbség Kína és az Egyesült Államok meg az öt követő európai kormányok között: midőn ezek külkapcsolatokat létesítenek, jellemzően hegemonikus célok jegyében cselekszenek. Az USA által támasztott politikai feltételek – akár a diplomácián, akár gazdasági vagy katonai kapcsolatokon keresztül érvényesülnek – mindig az uralkodó osztály érdekeit szolgálják. „A különbség a között, ahogyan az Egyesült Államok és Kína viszonyul Latin-Amerika országaihoz, egyértelmű és jelentős: az előbbi alapvetően uralmi-alávetettségi viszonyok kialakításában, az utóbbi viszont kooperációban és kölcsönös előnyökben érdekelt” – jegyzi meg Fiona Edwards.²⁰ Mégis, amikor Peking az együttműködés és a multilateralizmus mint közös értékek alapján javaslatokat tesz „az emberiség közös jövőjére”, szándékait hipokritának és „csalárd módon kolonialistának” bélyegzik meg.

Elemzők ugyanakkor rámutatnak, hogy a Kína által létesített külső kapcsolatok *win-win* reláción alapulnak, olyan kapcsolatokon tehát, amelyekben sem egyik, sem másik fél nem érzi sértve magát, s ahol – kínai módra kifejezve – a partnerek „nem veszítik el az arcukat”. Ezt példázzák az afrikai országokkal létrehozott vegyesvállalatok, vagy pl. a Kína és Bolívia közötti kétoldalú kereskedelem is. 2005 és 2014 között Bolívia GDP-je megháromszorozódott, 9,5 milliárd dollárról 30,3 milliárd dollárra nőtt. Az egy főre eső GDP 1000 dollár körüli szintről 2757 dollárra, a havi minimálbér pedig 72-ről 206 dollárra emelkedett, ami pénzbőséghez vezetett, lehetővé téve a kormánynak, hogy szociális programokba és állami infrastruktúra-fejlesztésbe fektessen be,²¹ hála – többek között – a lítium kitermelésére Kínával kialakított partneri viszonyoknak. Az effajta kapcsolatnak, ahol nincsenek domináns és alárendelt szereplők, a felek egyformán nyertesei.

A *win-win* kapcsolatok konkrét példája valósult meg 2013 decemberében, amikor Kína a szecsuan Hszicsiang támaszponttól felbocsátotta az első bolíviai távközlési műholdat. A szatellit *Túpac Katariról* – az 1781-es spanyolelles indiónlázadás egyik hősről, az antikolonialista harc szimbólumáról – keresztelték el. A bolíviai fegyveres erők jelezték, hogy a Túpac Katari hasznos eszköz lesz ahhoz, hogy „a megerősítsék a vezetés ellenőrzési, hírszerzési és információs központjait, a kockázatok és katasztrófák elleni küzdelem, illetve a vészhelyzetek figyelemmel kísérése érdekében” – beleértve hallgatólagosan az imperialista szomszéd által generált esetleges katasztrófákat és szükségállapotokat is.

„Bolívia kis ország, nem állnak rendelkezésére a szükséges képességek ahhoz, hogy rakétát indítson az űrbe. Ezért működött együtt Kínával, hogy felbocsásson egy olyan műholdat, amely az ország minden sarkába eljuttatja az internetet és a telefonjelet [...]. Bár Kína átadta tapasztalatait és vállalta a beruházás anyagi terheit is, nem törekedett arra, hogy a végtermék az övé legyen. A műhold Bolívia tulajdona” – magyarázta Ollie Vargas bolíviai újságíró, a *NoColdWar* elnevezésű nemzetközi kampány keretében megrendezett fórumon, 2020. szeptember 26-án.²² Kína a Bolíviával való együttműködés eredményeként, egyrészt, szövetségesre tett szert – az Egyesült Államokhoz közel –, másrészt, pedig gazdagodott egy műhoddal, amivel figyelemmel kísérheti az amerikai manővereket.

Vargas hozzátette: „Úgy vélem, sokat tanulhatunk abból, ahogyan Kína kapcsolatokat teremt a világ többi részével, békés feltételekkel, egyenlő partnerségre törekedve, s előnyben részesítve az együttműködést az uralommal és a függéssel szemben. Az olyan országoknak, mint Bolívia, Kína ösztönzést jelent ahhoz, hogy kitörjenek a megalázó szegénységből és a gyarmati függésből.”

[...]

Jegyzetek

- ¹ Párizsban, 2011. április 1-jén megalakult civil szervezet, think tank, amely a természet-, a társadalom- és a mérnöki tudomány képviselőit, újságírókat, aktivistákat tömörít, és az *antropocén*ba – egy új, posztindusztriális, posztfoszilis, a klímaváltozáshoz igazodó, nemnövekedésű stb. – földtörténeti korba való átmenet kérdéseire keres válaszokat – *a ford. megj.*
- ² A dokumentumfilm alkotói: Jean-Louis Perez és Guillaume Pitron. A film ingyenesen elérhető az ARTE francia–német tévécsatorna honlapján: <https://www.artetv.fr/videos/084757-000-A/la-face-cachee-des-energies-vertes/> – *a ford. megj.*
- ³ RTBF: Radio et Télévision Belge Francophone; Belga Francia nyelvű Rádió és Televízió.
- ⁴ Bernard Deboyser: Véhicules électriques et terres rares : un florilège de fake news. Online: <https://www.automobile-propre.com/vehicules-electriques-terres-rares-florilege-fake-news/>
- ⁵ Statista Research Department. Online: <https://www.statista.com/>
- ⁶ Répartition des réserves d'oxydes de terres rares dans le monde en 2018, selon le pays. Online: <https://fr.statista.com/statistiques/559703/terres-rares-distribution-des-reserves-mondiales-en/>
- ⁷ La Chine, un quasi-monopole sur la production de terres rares. Online: <https://www.techniques-ingenieur.fr/actualite/articles/chine-monopole-production-terres-rares-51380/>
- ⁸ Kína bűnbaknak való beállítása a gazdasági problémákért – *a ford. megj.*

- ⁹ RDC : la Gécamines et son partenaire chinois inaugurent le projet de Deziwa, sans Albert Yuma. Online: <https://www.jeuneafrique.com/881802/economie/rdc-la-gecamines-et-son-partenaire-chinois-inaugurent-le-projet-de-deziwa-sans-albert-yuma/>
- ¹⁰ Henry Anderson: Cuivre : en RDC, le pari chinois de Robert Friedland. Online: <https://www.jeuneafrique.com/mag/858270/economie/en-rdc-le-pari-chinois-de-robert-friedland/>
- ¹¹ Cornelia Tremann: China: World's biggest polluter... and climate activist? Online: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/china-world-s-biggest-polluter-and-climate-activist>
- ¹² A világ legnagyobb kiterjedésű és legmagasabban fekvő, felszíni sómezeje Bolívia délnyugati részén – *a ford. megj*
- ¹³ De « Nouvelles routes de la soie » durables, un défi impossible ? Online: <https://theconversation.com/de-nouvelles-routes-de-la-soie-durables-un-defi-impossible-130672>
- ¹⁴ Comment la Chine veut quadriller le monde. Les nouvelles routes de la soie chinoises ont vocation à remodeler la planète, selon une étude à paraître de l'Ifri. Online: https://www.lexpress.fr/actualite/monde/asia/chine-et-etats-unis-vers-une-rivalite-tres-dure_2038258.html
- ¹⁵ Fiona Edwards: La gauche doit s'opposer à la guerre froide des États-Unis contre la Chine et non s'abstenir de prendre position. Online: <https://www.legrandsoir.info/la-gauche-doit-s-opposer-a-la-guerre-froide-des-etats-unis-contre-la-chine-et-non-s-abstenir-de-prendre-position.html>
- ¹⁶ Fiona Edwards: Bolivie : la grande victoire contre l'impérialisme américain et les immenses défis à venir. Online: <https://www.legrandsoir.info/bolivie-la-grande-victoire-contre-l-imperialisme-americain-et-les-immenses-defis-a-venir.html>
- ¹⁷ AFP, 13/11/2020
- ¹⁸ La Chine et quinze autres pays signent le plus vaste accord de libre-échange au monde: „Une victoire du multilatéralisme”, selon Pékin. Online: <https://www.lalibre.be/international/asia/quinze-pays-d-asie-et-du-pacifique-signent-un-vaste-accord-de-libre-echange-promu-par-la-chine-5fb0d9489978e20e7059d483>
- ¹⁹ Fiona Edwards: Bolivie : la grande victoire ...
- ²⁰ Fiona Edwards: Bolivie : l'essor de la Chine, une inspiration dans la lutte contre la pauvreté et l'indignité imposées par les États-Unis. Online: <https://www.legrandsoir.info/bolivie-l-essor-de-la-chine-une-inspiration-dans-la-lutte-contre-la-pauvrete-et-l-indignite-imposees-par-les-etats-unis.html>
- ²¹ La Bolivie profite d'une manne économique, effet des nationalisations. Online: https://www.rtbfb.be/info/economie/detail_la-bolivie-profite-d-une-manne-economique-effet-des-nationalisations?id=8376099
- ²² Fiona Edwards: Bolivie : l'essor de la Chine ...

(Fordította: Lugosi Győző)

Eredeti megjelenés: Chine-Bolivie-écologie : un espoir pour la planète? *Chine-écologie.org*, 2020. november 23. Online: <http://www.chine-ecologie.org/penser-l-ecologie-en-chine/dans-le-contexte-international/294-chine-bolivie-ecologie-un-espoir-pour-la-planete>,

1989. június 10-én ún. kerekasztal-tárgyalások kezdődtek az MSZMP, az EKA (Ellenzéki Kerekasztal) és a Harmadik Oldal (civil szervezetek) között a „békés átmenet” elősegítése céljából. Hivatalosan a megbeszélések politikai és gazdasági témakörökből álltak, de az utóbbiakat az MSZMP és az EKA lényegében elszabotálta: a gazdasági és szociális bizottság egyetlen középszintű egyeztetése a tulajdon kérdéséről zajlott 1989 augusztus–szeptemberében. Erről számol be Szalai Erzsébet „Szereppróba” c. írása (Valóság 1989/12), valamint a Harmadik Oldal titkárának, Vigvári Andrásnak a cikkhez fűzött megjegyzéseit és kiegészítéseit tartalmazó „Szerepzavar” (Valóság 1991/3). A középszintű tárgyalást előkészítendő július 13-án, 19-én és 26-án egyeztető megbeszéléseket tartott a Harmadik Oldal II/3 számú albizottsága. A részt vevő civil szervezetek az első összejövetelre írásos háttéranyagokat készítettek a tulajdon kérdéséről. A Baloldali Alternatíva Egyesülés részéről Szabó András György és Tütő László nyújtott be ilyen anyagot. Az alábbiakban Szabó András György hivatkozott írását közöljük.

(Tütő László)

SZABÓ ANDRÁS GYÖRGY

A munkásönigazgatás magyar hagyománya: az 1956-os munkástanácsok

Mai vitáinkban a munkástulajdon és a munkásönigazgatás gondolatát ökonómiaileg abszurdnak, történelmileg gyökértelemnek tünteti fel a neoliberais felfogás. Tézisek a tulajdonreformhoz c. írásomban már rámutattam, hogy a tulajdonosi és munkavállalói érdekegyesítésével szembeni érvek – amelyeken a munkásönigazgatás elleni ökonómiai opposzció alapszik – olyan viszonyok tapasztalatait extrapolálják, amelyeket éppen a tulajdonosi és munkavállalói érdek szétválasztása és szembeállítása jellemez. E logikailag is hibás érvelésen túlmenően, a történelmi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a munka és a tulajdon termékeny egyesítése még tőkés környezetben sem lehetetlen.